

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 168/2019
27.02.2020. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Божицара Вујичића, председника већа, Јелице Бојанић Керкез и Драгане Маринковић, чланова већа, у парници тужиље АА из ..., чији је пуномоћник Никола Тадић, адвокат из ..., против тужене Републике Србије, Министарство правде, коју заступа Државно правобранилаштво, Одељење у Суботици, ради рехабилитационог обештећења, одлучујући о ревизији тужиље изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 3584/2018 од 18.10.2018. године, у седници већа одржаној дана 27.02.2020. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована ревизија тужиље изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 3584/2018 од 18.10.2018. године.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Сомбору П 8/2017 од 07.05.2018. године, која је исправљена решењем истог суда П 8/2017 од 18.06.2018. године, ставом првим изреке делимично је усвојен тужбени захтев, ставом другим изреке обавезана је тужена да тужиљи на име накнаде нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због лишења слободе оца, исплати износ од 400.000,00 динара са законском затезном каматом од 7.05.2018. године до исплате. Ставом трећим изреке, одбијен је тужбени захтев преко досуђеног до траженог износа од 30.000.000,00 динара. Ставом четвртим, тужена је обавезана да тужиљи накнади трошкове парничног поступка у износу од 14.000,00 динара. Ставом петим, тужиља је ослобођена обавезе плаћања судске таксе.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 3584/2018 од 18.10.2018. године, одбијене су жалбе тужиље и тужене, пресуда Вишег суда у Сомбору П 8/2017 од 07.05.2018. године, исправљена решењем Вишег суда у Сомбору П 8/2017 од 18.06.2018. године, потврђена је у ставу другом, трећем и четвртм изреке. Одбијен је захтев тужиље за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужиља је благовремено изјавила ревизију, због погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану одлуку применом члана 408. Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/11...87/18), Врховни касациони суд је нашао да ревизија тужиле није основана.

При доношењу побијане пресуде није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни касациони суд пази по службеној дужности. Ревизијом се конкретизовано не указује на битне повреде због којих се ревизија може изјавити, а које су предвиђене у члану 407. став 1. тачке 1) до 3) ЗПП. Оспоравање утврђеног чињеничног стања у ревизији, не представља дозвољени разлог због којег се ревизија може изјавити, насупрот прописаног у члану 407. став 2. ЗПП. Ревизијом се неосновано указује на погрешну примену материјалног права.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилца АА је рођена ... године у Њен отац ББ рођен ... године, по професији учитељ, лишен је био слободе 16.06.1950. године од стране УДБ-е НР БИХ, и задржан у затворима у Републици БИХ до 23.07.1950. године. Након изречене административне казне у трајању 30 месеци, депортован је на Голи оток, затворску установу логорског типа , из које је на слободу пуштен 23.04.1953. године. После његовог хапшења, тужилина мајка се преселила у село ..., није могла да нађе посао, живела је у оскудици, а са њом и тужилца у свом раном детињству. Тужилца је од рођења па до узраста ... године и ... месеца, расла без родитељског старања свог оца. Остала је наглашено везана за мајку. Када је отац изашао из затвора, породични живот је настављен. Тужилца је у даљем расла уз оба родитеља. Породица се преселила у ... где је отац тужиле нашао запослење и радио као учитељ, до породичног пресељења у ..., где је као секретар школе радио од 1956. године до 1969.године, када је пензионисан.

Правноснажним решењем Вишег суда у Сомбору Рев 107/22 од 01.08.2013. године, усвојен је захтев за рехабилитацију ББ и утврђено да је у односу на њега извршена повреда права из члана 1. и 2. у вези члана 5. став 1. Закона о рехабилитацији, тиме што је лишен слободе и заточен у КПД Голи оток у периоду од 16.06.1950. године до 23.04.1953. године и да су без дејства правне последице те повреде. Одлука о рехабилитацији тужилиног оца заснована је на чињеницама о околностима његовог лишења слободе, боравка у затвору а да му одлука о осуди није уручена, да је уврштен у Регистар осуђиваних лица по ИБ, са подацима о изреченој административној казни одређеног трајања, трајању и месту издржавања казне, по којима је закључено да је слободе био лишен из идеолошких разлога.

Док је била дете, тужилца у окружењу није трпела последице тога да је њен отац био на Голом отоку. Нелагоду је доживела у гимназији када јој је обзиром на ту чињеницу, дат савет од стране професора да постане члан Савеза комуниста, што је тужилца прихватила. Сазнања о патњама које је њен отац трпео током лишења слободе, с последицама на његово понашање, нервозу, вику, потребу да га супруга стишава, као и о оскудици у којој су она и мајка живе, довијању њене мајке да ради свакакве послове да би преживеле, имала су утицаја на појаву непријатних емоција код тужиле и стања психичке узнемирености, те трпљења душевног бола трајнијег карактера, променљивог интензитета током одрастања и њеног даљег живота.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилном применом материјалног права закључили да тужила спада у круг лица која имају право на накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због лишења слободе по члану 26. став 3. у вези члана 7. тачка 5. Закона о рехабилитацији („Службени Гласник РС“, бр.92/2011), у складу са законом којим се уређују облигациони односи. Правилном применом члана 200 Закона о облигационих односа одлучено је о висини тужили припадајуће накнаде нематеријалне штете. Побийана одлука је заснована на разлозима које Врховни касациони суд прихвата као правилне. Тужила у време лишења слободе оца није била рођена. Када је њен отац на слободу пуштен, тужила је имала нешто више од ... године. У том периоду, када због узраста несумњиво није била свесна чињеница и околности које су узроковале његово одсуство, тужила је расла без старања оца. Каснија дешавања јесу се одразила на квалитет живота и личност тужиле због чега је трпела душевне патње. При одлучивању о новчаној накнади која тужили припада, цењене су све релевантне чињенице, првенствено дужина периода у којем је тужила одрасла без оца, узраст тужиле, околности које су наступиле након пуштања њеног оца на слободу, протек времена, као и да је тужили извесна сатисфакција пружена доношењем одлуке о рехабилитацији њеног оца. Другостепени суд је, као и првостепени, закључио да је досуђени износ правичне новчане накнаде тужили (као јединствени вид нематеријалне штете) због душевних болова услед лишења слободе родитеља, адекватан значају повређеног добра и циљу накнаде, да се истим не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом, а да накнада у већем износу не би била у складу са сврхом која се остварује правичном новчаном накнадом.

У ревизији се истиче да је побийана одлука донета погрешном применом материјалног права, да су произвољном и арбитрарном применом права повређене одређене уставне, законске и норме међународног права. При том, позивајући се на поједине одредбе Устава РС, ратификовану УН Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни или поступака, важећи Закон о рехабилитацији, Закон о облигационим односима, Закон о наслеђивању, Закон о кривичном поступку из 2011. године са изменама и допунама, Закон о забрани дискриминације донет 2009. године, Конвенцију МОР број 105 која се односи на укидање принудног рада, међународне смернице и препоруке, тужила у ревизији истиче да је душевне болове имала јер је расла без родитељског старања свог оца, а такође и да је била жртва тортуре јер је њен отац неоправдано проглашен издајником, а тако и цела породица издајничком, па је и она била жртва тортуре која је деценијама трајала док је трајала комунистичка власт. Поред тога, и да је као ћерка лица које је било директна жртва акта тортуре, док је трајало неоправдано лишење слободе њеног оца, била посредна жртва тортуре као дете и издржавано лице, ускраћена за родитељско старање и издржавање од стране оца, који је једини у породици радио, да се тортура према њеном оцу прелила и на њу, јер је била без основних средстава за живот. Држећи да томе дужна пажња није посвећена, указује да је прениска накнада досуђена, нижа од компаративних у судској пракси и недовољна према њеним трпљењима као жртве тортуре. Сматра да је накнаду требало одредити у тужбом потраживаном износу од 30.000.000,00 динара.

Врховни касациони суд налази да нису основани ревизијски наводи о погрешној примени материјалног права. Право на накнаду штете рехабилитованом лицу и одређеном кругу лица, уредио је Закон о рехабилитацији („Службени Гласник РС“,

бр.92/2011). Право на новчану накнаду за душевне болове због лишења слободе, као што је овде случај, остварује се под условима прописаним одредбама Закона о рехабилитацији и Закона о облигационим односима. Прописаним условима за остварење наведеног права, не повређују се уставне и конвенцијске гаранције права, као ни општеприхваћена правила међународног права, потврђена међународним уговорима. Питање висине новчане накнаде одређеном лицу из круга законом предвиђених за остварење права на накнаду за душевне болове због лишења слободе родитеља тог лица, спада у домен примене критеријума прописаних у члану 200 Закона о облигационим односима, на чију примену упућује Закон о рехабилитацији. Прописано омогућује да се тим лицима пружи примерена новчана сатисфакција путем јединствене накнаде за свеукупност њиховог трпљења у прошлости. У складу са наведеним, поступљено је у конкретном случају и на тај начин материјално право није повређено.

Тужила је живела без очевог родитељског старања у време док је њен отац издржавао изречену затворску казну на Голом отоку. Правноснажном судском одлуком тужилин отац је рехабилитован. У присуству тих чињеница, тужила остварује право на новчану накнаду за душевне болове због лишења слободе свог оца. Висина накнаде се одређује према утврђеним околностима конкретног случаја, а тако да послужи као вид сатисфакције оном лицу које остварује право на накнаду због својих трпљења. На тај начин накнада се индивидуализује.

Тужила право на накнаду остварује због ускраћености у детињству на живот са родитељем који је актом власти био лишен слободе. Тим лишењем слободе условљене чињенице о њеним трпљењима душевних болова у периоду одрастања, уживају значај. Изван тог оквира, наводи о тортури не утичу на другачију оцену, имајући у виду утврђене чињенице о околностима тужилиног живота и одрастања. И то, као сасвим малог детета природно упућеног на мајку када се отац називао на Голом отоку, на ком узрасту тужила није могла имати свест и сазнање о тежини ситуације, као ни сећање на тај период свог живота. Затим, њеног одрастања уз оба родитеља од навршене друге године живота, у условима да је отац радио као учитељ, да тужила током одрастања и школовања није била социјално маргинализована, дискриминисана, нити изложена већим непријатностима због чињенице осуђиваности оца на политичко идеолошкој основи. Имајући у виду утврђену чињеницу да је тужила по савету професора, постала члан комунистичке партије, да друге догађаје као извор патње није навела, ревизијска тврдња да је тужила била вишедеценијска жртва тортуре све док је трајала комунистичка власт, није одржива.

Душевни болови сваке особе понаособ условљене су околностима везаним за ту особу. Не могу се поистоветити, нити у исту раван доводити изворно настали и у континуитету трпљени душевни болови лица лишеног слободе под присилним радом, рехабилитованог лица, и душевни болови детета које је рођено за време трајања те повреде права и слободе једног родитеља, индуковани садржајем о тешким условима који су погодили дете и другог родитеља. То се ни по особеностима трпљена, ни по интензитету и трајању, не може на једнак начин вредновати. Извори и особености трпљења душевних болова су индивидуални. Код одлучивања, у разматрању су као релевантне узете чињенице о условима одрастања тужиле. О накнади је одлучено у складу са критеријумима прописаним чланом 200. став 2. Закона о облигационим односима, на чију примену упућује члан 26. став 3. Закона о рехабилитацији.

По налажењу Врховног касационог суда, разлога за другачију одлуку нема, а ни основа за компарацију са другим случајевима, имајући у виду специфичности сваког појединог случаја, осуде, породичних прилика, социјалног статуса, односа у вршњачком и ширем окружењу. Посебне околности због којих се накнада признаје са ове временске дистанце, не искључују примену општих правила по којима се одлучује о захтевима за накнаду нематеријалне штете. Правична накнада нематеријалне штете, као облик отклањања штетне последице, с обзиром да реституција по природи ствари није могућа, састоји се у исплати суме новца, као сатисфакцији за претрпљену нематеријалну штету. Правична накнада не сме бити циљ, већ мора бити средство за ублажавање претрпљене нематеријалне штете, особи којој је накнада признаје. По висини накнада не сме погодovati тежњама које нису спојиве са њеном природом и сврхом.

Имајући у виду све напред наведено, по оцени Врховног касационог суда, неосновано се ревизијом истиче погрешна примена материјалног права.

Како се ни осталим наводима ревизије не доводи у сумњу правилност и законитост побијане одлуке, Врховни касациони суд је применом члана 414. став 1. ЗПП одлучио као у изреци пресуде.

**Председник већа – судија
Божидар Вујичић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић